

Magyarország nagylepkéinek határozója – előkészületben

Tóth Balázs

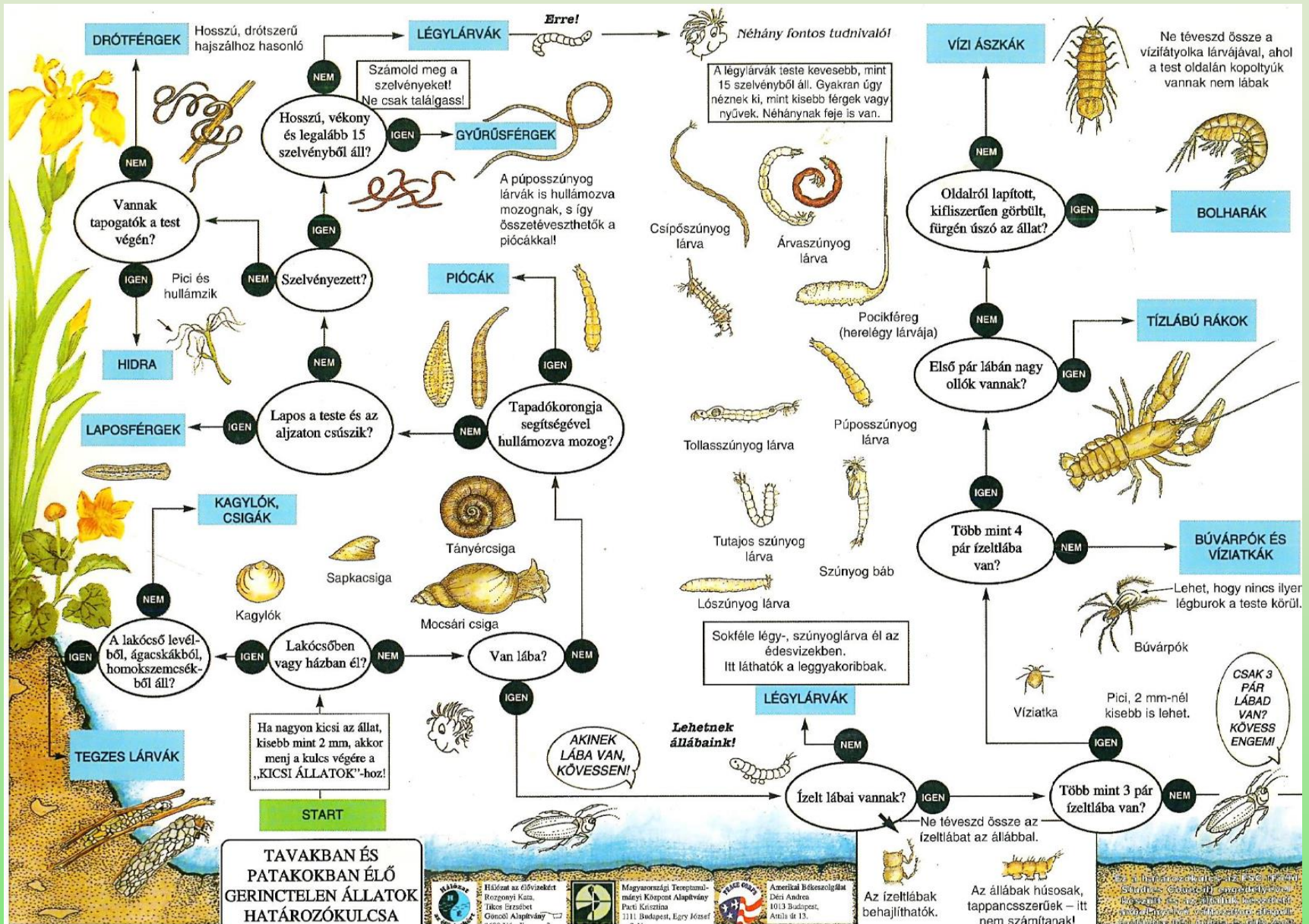
Magyar Természettudományi Múzeum Állattára

Segédmuzeológus

toth.balazs@nhmus.hu

V. Országos Lepkésztalálkozó, Hortobágy, 2019.VII.25–27.

Bevezetés – ötlet és cél

Bevezetés – ötlet és cél

MAGYARORSZÁG NAGYLEPKÉI Macrolepidoptera of Hungary

szerkesztette / edited by
Dr Varga Zoltán

Második, javított kiadás
Second, revised edition

NAPPALI LEPKÉINK

Határozó terepre és természetfotókhoz

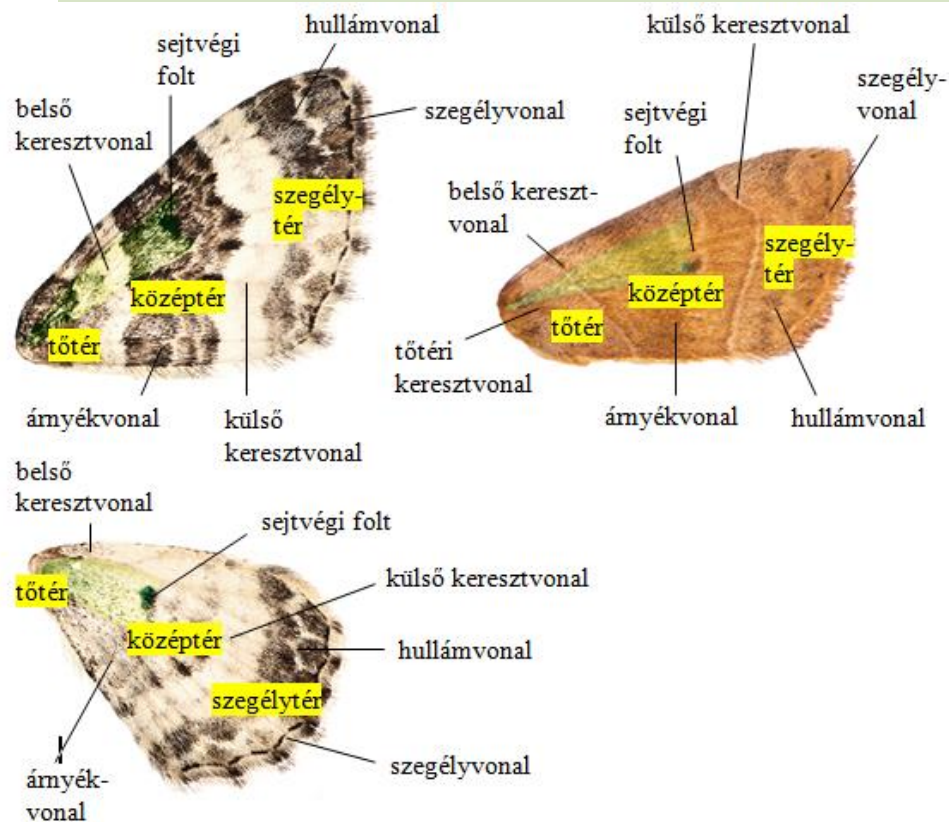
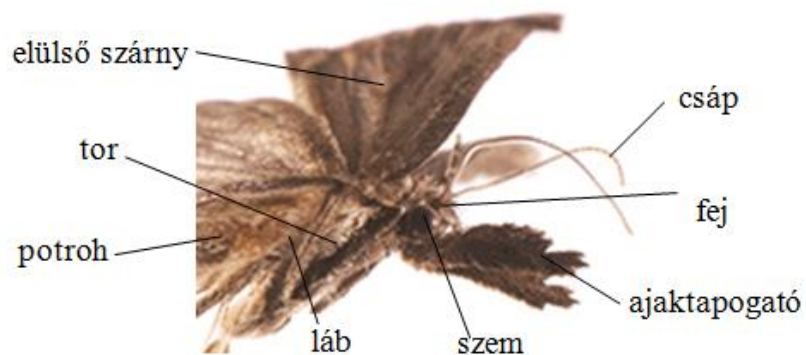
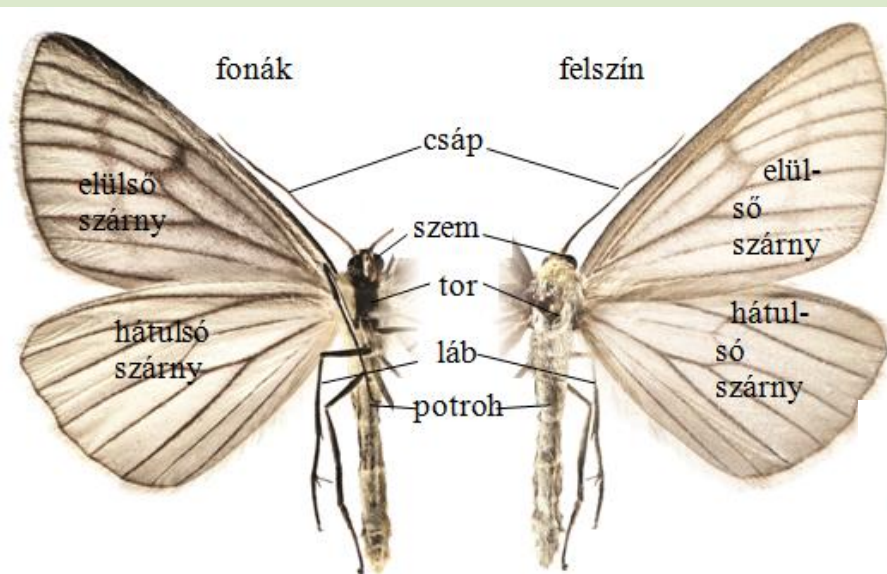
Bevezetés

- Területi lehatárolás: Magyarország
- Rendszertani lehatárolás: nappali lepkék, éjjeli nagylepkék (Lasiocampoidea, Bombycoidea, Drepanoidea, Geometroidea, Noctuoidea), néhány egyéb család feltűnő tagjai (Hepialidae, Cossidae, Zygaenidae: Zygaeninae, Sesiidae egyes fajai)

Gyűjtési módszerekről röviden

- Egyelés
- Csalétkezés
- Lámpázás
- Fénycsapdázás

A lepketest részei; szárnymintázat

Csoportjellemzések

3. Boglárkák (Lycaenidae)

Kisebbermetű lepkék, elűsű szárnyuk hossza csak nagyon ritkán éri el a 20 mm-t. Szárnyaik felszínének alapszíne lehet tűzes narancsvörös, sötétbarna vagy kék-lilás. Elűsű szárnyuk háromszög alakú; a hátulsű általában kerek, de a szűglete lehet csűcskűs, enyhén kihűzűt, esetleg aprű fűroknűyűlványt viselű. A szárnyak fonákján gyakran sok, aprű, fekete színű, fehér keretű petty van. (Ha a hátulsű szárny fonákja barna, két széles fehér fűltsorral, akkor az egyed nem ide tartozik!) A lepkék rűpte gyakran erűteljes, és ha leszállnak, csak ritkán tárják szűt szárnyaikat. E csoportra jellemző, hogy űltűkben hátulsű szárnyaikat gyakran lassan, kűrkűrűsen mozgatják, „dűrsűűlgetik”. A csoport határozűkulcsát ld. az 50. oldalon.

4. Mozaiklepkék (Riodinidae)

A csoportba egyetlen hazai faj tartozik, melynek szárnyfelszíne okkerbarna-sötétbarna „pepítamintás”, és a hátulsű szárnyának fonákja barna, két széles fehér fűltsorral. A lepkemérete, alakja és viselkedése a boglárkákéra emlékeztet. E faj neve **kockáslepkem** (*Hamearis lucina*).

5. Tarkalepkék (Nymphalidae)

A nappali lepkék legfűjgazdagabb csoportja Magyarországon. Méretűk, színezetűk, szárnyaik alakja és viselkedésűk egyaránt nagyon változatos, de a barna vagy vűrűsesbarna valamelyik árnyalata szinte mindig megjelenik szárnyaik felszínén. A csoport legkűnyyebben felismerhetű bélyege az, hogy csak 4 járűlábuk látszik, mert az elsű pár láb megűrűdűt, járásra alkalmatlanná vált, és szinte elvész a tor bundájában. A csoport határozűkulcsát ld. az 59. oldalon.

Ha lepkénket nappali lepkének vélűk, de nem tudjuk besorolni egyikfenti csoportba sem, akkor lapozzunk a 42. oldal határozűkulcsához!

Csűngűlepkék (Zygaenidae)

Az elűsű csoportoknál zűműűkűbb testű, kisebbtermetű fűjok. Nappal aktívak, leggyakrabban virágokon űlnek. Csűpjuk vastag fonalas, esetleg fűrészes, vagy a csűcsának egy szakasza megvastagodott – ekkor a nappali lepkék bunkűs csűpjára emlékeztet, de azoktűl eltűrűn lassan, fokozatosan szélesedik ki. Szárnyaik igen keskenyek és lekerekítettek, nyugalomban hátzűtűsűrűen tartják testűk felett. Elűsű szárnyuk vagy egyszínű csillogű fűmes zűld, vagy kékesen fűnyűlű fekete (esetleg áttűtsűzű), de ekkor mindig vannak rajta fehér vagy piros pettyek (esetleg nagyobb mezűk). Rűptűk egyenes vonalű, szárnyaikat szemmel kűvethetetlen sebességgel mozgatják.

A csoport határozűkulcsát ld. a 37. oldalon.

Határozókulcs

Szenderek (Sphingidae) határozása

Szárnyai átlátszóak, nagyrészt pikkelytelenek?

igen

nem

Elülső szárnyának szegélye hullámos? (A tarka rojt önmagában nem számít!)

igen

nem

Potroha hosszának legalább 2/3-án jól látható rózsaszín-fekete, sárga-fekete, esetleg fehér-(szürke)-fekete sormintával, de olajzöld szín nélkül?

igen

nem

Potrohan van fekete-fehér minta?

igen

nem

Elülső szárnyán átlósan hosszú, világos sáv fut?

igen

nem

Elülső szárnyának külső szegélye rózsás-lilás színű?

Szárnyai külső szegélymintája széles?

igen

nem

dongószender V!
Hemaris fuciformis
191. kép

pőszőrszender
Hemaris tityus V!
191. kép

Hátulsó szárnyán van szemfolt?

van

nincs

esti pávaszem
Smerinthus ocellata
190. kép

Hátulsó szárnya belső szegélyében feltűnő rozsdavörös folt van, esetleg az egész szárny ilyen színű?

Hátulsó szárnya sárga-fekete?

igen

nem

halálfejes szender
Acherontia atropos V!
182. kép

fenyőszender
Hyloicus pinasta
186. kép

denevérszender V!
Hyles vespertilio
199. kép

Elülső szárnya barnásszürke, fekete keresztcsíkokkal, hátulsó szárnya élénk mézszárga?

igen

nem

csikos szender
Hippotion celerio
200. kép

kacsafarkú szender
Macroglossum stellatarum
192-193. képek

nem, zöld

igen

nem: hársfaszender *Mimas tiliae* 189. kép
színeze nagyon változékony!

törpeszender V!
Proserpinus proserpina
194. kép

Hátulsó szárnya sárga, szegélye fekete?

igen

nem

nyárfaszender
Laathos populi
187. kép

tölgyfaszender V!
Marumba quercus
188. kép

Elülső szárnyának közepére világos, és a szögletnél néhány sötét pont van?

igen

nem

folyfűszender
Agrius convolvuli
185. kép

Hátulsó szárnya rózsás alapszínű, vastag vonalakkal?

igen

nem

fagyalszender
Sphinx ligustri
183-184. képek

galaiszender
Hyles galii V!
198. kép

kutyatejszender
Hyles euphorbiae
198. kép

nem: olajzöld és piszkosfehér (esetleg vajszínű, vagy piszkos rózsaszín)

Ugyanitt hosszanti fehér csíkok vannak?

igen

nem

oleanderszender
Daphnis nerii Φ
régén #, újabban Σ
195. kép

Hátulsó szárnyának belső fele fekete, külső fele rózsaszínű?

igen

nem

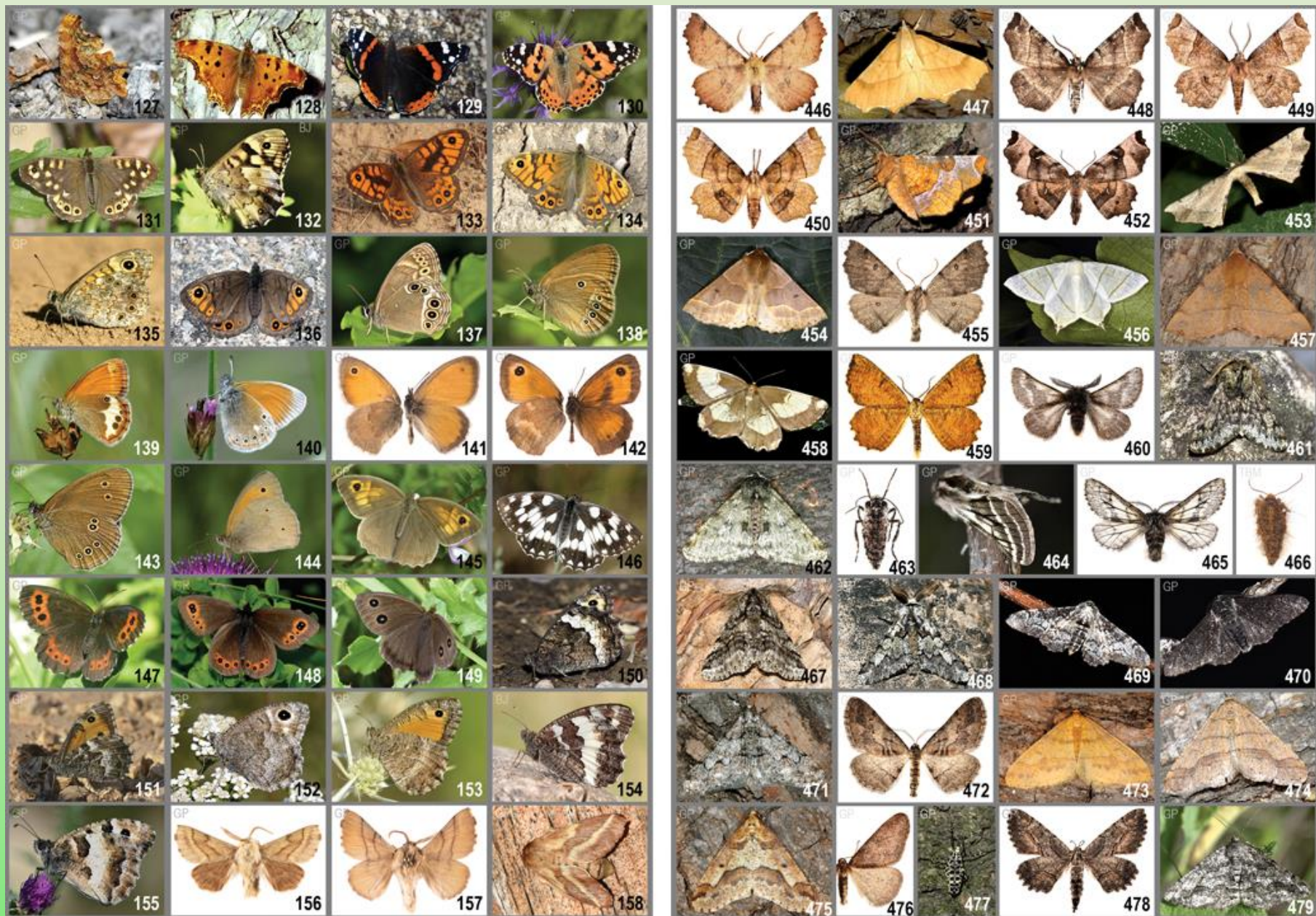
szőlőszender 196. kép
Deilephila elpenor

piros szender 197. kép
Deilephila porcellus

Határozókulcs

Színes táblák

Köszönetnyilvánítás

- Agrárminisztérium Zöld Forrás pályázata
- Magyar Biológiai Társaság – Fiatalok Természetismereti Klubja
- Mecsnóber Melinda
- Herényi Márton, Rogovszky Zoltán, Tóth Ádám
- Bálint Zsolt és Ronkay László
- Merkl Ottó
- Babics János és Gergely Péter